

KRÍŽOVÁ CESTA

S MUČENÍKMI TOTALITY

TITUS ZEMAN

PRAKTICKÁ POZNÁMKA

Krížová cesta je starobylá a stále živá modlitba Cirkvi. Ježišova obeta sa v ponúkanej krížovej ceste vynára cez živé príklady trpiacej Cirkvi, cez konkrétnych ľudí z nedávnej doby. To otvára celú plejádu možností, ako sa dá využiť predkladaný text:

- Môžeme ho brať ako tradičnú krížovú cestu, v ktorej prejdeme za sebou všetkých štrnásť zastavení. Táto alternatíva je vhodná len pre skupiny pripravené a schopné vydržať dlhší čas v modlitbe.
- Inou možnosťou je rozložiť jednotlivé zastavenia do viacerých dní alebo stretnutí na štýl deviatnika. Každý deň postupujeme o krok (zastavenie) ďalej.
- Dá sa zobrať jednotlivé zastavenie, využiť silu ponúkaného príbehu a rozvinúť ho do samostatného „stretka“ s diskusiou a otázkami smerujúcimi do života zúčastnených.
- Alebo (pre náročnejších) je možné pripraviť „kalváriu“ na štýl interaktívnej expozície s textami príbehov doplnenými o artefakty danej doby, multimediálnou podporou (premietané videá, zvukové záznamy), či priamymi stretnutiami s ľuďmi, ktorí túto dobu zažili. Expozícia nemá zostať len „náučným chodníkom“, ale účastníkov pozve k skutočnému zastaveniu sa a premodleniu ponúknutých silných zážitkov.

Použitie nechávame na Váš cit a tvorivosť. Potešíme sa, ak nám dáte vedieť o Vašej skúsenosti a poskytnete nám podnety pre vznik ďalších pastoračných materiálov na adrese info@tituszeman.sk.

KRÍŽOVÁ CESTA

S MUČENÍKMI TRPIACIMI PRE VIERU V ČASE KOMUNIZMU V ČESKOSLOVENSKU

+ V mene Otca i Syna, i Ducha Svätého. Amen!

Štrnásť zastavení, ten istý hrdina, rovnaké postavy, známy dej... Snažím sa naladiť na modlitbu krížovej cesty. Myšlienky, čo odvádzajú moju pozornosť, nemajú so mnou zľutovania. Občas v nich zachytím úryvok textu, ktorý sa usiluje vyvolať vo mne výčitku, možno hlboké dojatie. Pri šiestom zastavení začínam počítať. Koľko ich ešte bude? Trochu sa hanbím priznať, že sa už nudím. Obsah tohto filmu už dokonale poznám. Stereotyp, kde ma už nič neprekvapí. Láska uväznená v presne ohraničenom scenári. Na takú neverím! Ako dobre, že na ňu privalili ťažký kameň, veď pravá láska rastie a nestarne, či nekostnatie v bezpečí ideálu. Vďaka Bohu Otcovi, čo od hrobu nášho Pána Ježiša Krista odvalil kameň a oslobodil lásku pre všetky možné scenáre. Sú ich stovky, tisíce, milióny... Dejiny im z ruky vytrhli presne naučené scenáre, rozbili sny. Chceli im ukradnúť vieru v lásku. Mali sa zlomiť utrpením, keď ich už nevedeli uspať stereotypom. Mučeníci minulých období i dneška, oslávení na oltároch, mediálne známi i skrytí.

Komunisti ešte pred rokom 1948, keď si v Československu násilne privlastnili moc, neraz verejne vyjadrovali svoj názor, že rehole, kvôli svojmu vplyvu na široké vrstvy obyvateľstva, patria medzi hlavných nepriateľov „ľudovodemokratického zriadenia“, ako nežne nazývali totalitný komunistický režim, ktorí sami stvorili.

Anton Hlinka bol mladý rehoľník – salezián. Patril medzi mimoriadne obdarovaných a preto čakal veľa od budúcnosti a zdalo sa, že budúcnosť čakala zasa veľa od neho. V roku 1950 ho zastihla tzv. „barbarská noc“, počas ktorej režim zrealizoval svoju akciu „K“ namierenú proti kláštrom. Všetky rehole boli zrušené, ich členovia boli sústredení v koncentračných táboroch. Mladému Antonovi sa rozsypal svet. Každý deň ho neustále navštevovala otázka: „Čo teraz? Čo bude?“ Dni len pomaly odkrývali vynaliezavosť štátnych orgánov použitú na zničenie svojho „nepriateľa“. Rehoľníkov delili na rôzne, väčšie či menšie skupiny v závislosti od veku, postavenia a pod. Tak sa im podarilo oddeliť jedných od druhých, predstavených od mladších, nadšených od tých, ktorí boli neistotou nových podmienok viac skúšaní. Anton sa dostal aj s inými spoluobratmi a mladými rehoľníkmi z iných reholí do Pomocných pracovných táborov, kde boli využívaní ako lacná pracovná sila pri „budovaní socializmu“.

Sám si spomína na duševné utrpenia, ktoré v tom období prežíval: „Raz som upadol do krízy, do akéhosi ‚vnútorného týfusu‘. Vtedy sa ku mne priblížil český jezuita Pospíšil. Asi mi z tváre čítal, čo sa vo mne deje a povedal mi: ‚Tonko, vidím, že Ti je zle, že si nešťastný.‘ Neviem už, čo som mu odpovedal, no on pokračoval: ‚Ty si vôbec neuvedomuješ jednu vec: To netrpíš ty, len ty, ale to Kristus v tebe trpí a dotrpíeva za spásu sveta.‘“ Don Anton Hlinka si už na slobode spomínal, že toto povzbudenie mu vtedy veľmi pomohlo. Odvtedy všetko, čo ho tam stretlo znášal lepšie.¹

„To netrpíš ty, len ty, ale to Kristus v tebe...“ Sú to vlastne slová jedného z prvých kresťanov a mučeníkov, sv. Pavla (porov. Kol 1,24). Zjavenie tejto pravdy premenilo veľa ťažkých životných scenárov na svedectvo o láske. Apoštol Pavol tiež hovorí, že Cirkev je živá a je telo. Telo, v ktorom Kristus žije ďalej v dejinách. A ako každé telo má jednotlivé časti, ktoré nemožno oddeliť. „Ak teda trpí jeden úd, trpia spolu s ním všetky údy, a ak vychvalujú jeden úd, radujú sa s ním všetky údy“ (1 Kor 12,26). A tak ako vtedy Kristus vo svojom tele, v Cirkvi, aj naďalej premieňa prehru na víťazstvo. Víťazstvo bratov a sestier naprieč dejinami, ktorí svoje prehry zjednotili s prehrou Ježiša Krista, je aj našim víťazstvom. V modlitbe krížovej cesty chceme ďakovať za tých, čo sa v čase komunistickej totality na Slovensku zjednotili s Kristovou láskou, ktorú oni spoznali vo svojom utrpení, v rozmanitosti životných scenárov.

Jednotlivé zastavenia sú svedectvom zo života niektorých bratov a sestier prenasledovaných za vieru v čase komunizmu. Čítania v úvode zastavení sú všetky zo svätého evanjelia podľa Jána. V závere každého zastavenia sa budeme modliť slovami básnika Štefana Sandtnera, saleziána.² Vytvorené verše sa učil spamäti, aby sa ich modlil ako náhradu za breviár, ktorý mu bol vo väzení zakázaný. Tajomstvo Pánovho kríža a zmŕtvychvstania si uctíme v úvode každého zastavenia. Na výzvu predmodlievajúceho: „Tvojmu krížu klaniame sa Vládca!“ odpovedáme: „A Tvoje sväté Vzkriesenie oslavujeme!“ V závere každého zastavenia sa predmodlievajúci obráti so zvolaním na mučeníkov: „Všetci mučeníci Pánovi!“, ku ktorému sa pridáme odpoveďou: „Proste Boha za nás!“

¹ MACÁK E., Utečenci pre Krista, str. 146

² SANDTNER Š., Žalár môj žaltár

1. ZASTAVENIE: ODSÚDENÍ K STRACHU

K: Tvojemu Krížu klaniame sa Vládca!

L: A tvoje sväté Vzkriesenie oslavujeme!

Jn 14,27-31

Pán Ježiš povedal svojim učeníkom: „Pokoj vám zanechávam, svoj pokoj vám dávam. Ale ja vám nedávam, ako svet dáva. Nech sa vám srdce nevzrušuje a nestrahuje. Počuli ste, že som vám povedal: Odchádzam – a prídem k vám. Keby ste ma milovali, radovali by ste sa, že idem k Otcovi, lebo Otec je väčší ako ja. A povedal som vám to teraz, skôr, ako sa to stane, aby ste uverili, keď sa to stane. Už s vami nebudem veľa hovoriť, lebo prichádza knieža sveta. Nado mnou nemá nijakú moc, ale svet má poznať, že milujem Otca a robím, ako mi prikázal Otec.“

Silvester Krčméry, vyštudovaný lekár, v mladosti nebol ktovieakým kresťanom – dobrý chlapec s dostatkom viery. No neskôr, ako sám hovorieval, sa „duchovne prebudil“ a pod vplyvom jedného chorvátskeho jezuitu, svätého životom, nasledoval volanie, ktoré ho pozývalo zasvätiť celý život Bohu. Ako laik spolu s inými vytváral skupiny mladých, tzv. krúžky. Cieľom ich stretnutí bolo spoločne prežívať vieru a povzbudzovať sa k apoštolátu. V roku 1951 bol počas vojenskej služby zatknutý. Tieto stretnutia v rozsudku vynesenom Vyšším vojenským súdom v Trenčíne boli klasifikované ako vlastizrada a Silva odsúdili na 14 rokov väzenia.

V pamätiach z väzenia spomína na bývalého vysokého príslušníka „Štátnej bezpečnosti“ (ŠtB), ktorý nepriamo riadil stratégiu systematických represálií. Nakoniec sa sám stal obeťou tejto mašinérie. Po odsúdení a v čase svojho najväčšieho utrpenia svojim spoluväzňom priznal asi toto:

„Niektorí si myslia, že nám išlo o potlačenie našich hlavných nepriateľov. Iste aj to. Ale najviac nám išlo o totálne uchvátenie moci. Keby sme zatýkali a likvidovali len tých, čo proti nám bojujú, ostatní by sa chránili, aby mali istotu, že ich nič nemôže postihnúť. Ale to nebol náš hlavný cieľ! My sme chceli, aby sa aj všetci ostatní, aj nevinní, vo dne v noci triasli od strachu, aby nemali žiadnu záruku, či prežijú túto dobu. Aj keby sa pretvarovali a pedantne sa vyhýbali každej politickej alebo mocenskej rezistencii a odboju. Chceli sme byť absolútnymi pánmi a vládcami. Absolútna moc neuznáva žiadne obmedzenia. Mať všetkých v moci vyžadovalo, aby sa všetci triasli v neistote a uchádzali sa o našu priazeň; aby nám každý kto sa chce zachrániť, oznamoval každý náznak nesúhlasu a iného názoru, aby sa nás báli všetci, aby si nik nebol istý a nik nemohol nikomu veriť. Preto sme vždy museli zatýkať a likvidovať aj mnoho nevinných, ba i našich vlastných ľudí. Aby radšej dopredu udávali – i vlastného otca, brata, manžela, len aby sa aspoň sami zachránili.“

Krčméry rýchlo prekukol taktiku vyvolávania strachu. Vedel, že skutočná sloboda nezáleží od vonkajších okolností, ale pochádza zvnútra a tak už počas vyšetrovania po svojom zatknutí odmietal vypovedať. Mnohí kruto vyšetrovaní politickí väzni po vyšetrovacej väzbe, akú mal Silvo (zlámané rebrá, bitie do bezvedomia, zabránenie spánku), priznávali všetko, aj to, čo nebola pravda. On si zachoval slobodu a triezvu myseľ, o čom svedčia slová jeho obhajoby, ktorá nemá páru v žiadnej postkomunistickej krajine:

„Ak teda za to, čo som robil, to jest za dobro, pravdu a Krista mám byť trestaný, vtedy nechcem ani menší trest, ale radšej väčší trest a bol by som najšťastnejší, keby som mohol za Krista i zomrieť, hoci viem, že tak veľkej milosti nie som hodný. Preto pre seba nechcem ani poľahčujúce okolnosti, tak, ako ani nemôžem sa ospravedlňovať za to, že som konal dobro. Zaiste, nie som svätý. Žiaľ, mám svoje chyby a hriechy, hlavne pred Bohom, ako každý z nás a možno aj viac... Vy máte v rukách moc, ale my máme pravdu. Tú moc vám nezavidíme a netúžime po nej, nám stačí tá pravda. Lebo je väčšia a silnejšia ako moc. Kto však má v rukách moc, ten si myslí, že môže pravdu potlačiť. Zabiť. Alebo i ukrižovať. Ale pravda dosiaľ ešte vždy vstala i vstane z mŕtvych.“³

Lupeň vädne po lupeni,
kto z nich, kto smrť vykostí?
Ktože zvlaží rolu v zrení,
odtne koreň nízkosti?

O jas slnka olúpený
čo sa človek napostí!
Bôľu peny po úpení
zmyje slza radosti.

K: Všetci mučeníci Pánovi!

L: Proste Boha za nás!

³ Zastavenie spracované podľa: KRČMÉRY S., Pravdou proti moci, str. 74

2. ZASTAVENIE: MILOŠŤ KRÍŽA

K: Tvojmu Krížu klaniame sa Vládca!

L: A tvoje sväté Vzkriesenie oslavujeme!

Jn 10, 10b-15.17-18

Pán Ježiš povedal židom: „Ja som prišiel, aby mali život a aby ho mali hojnejšie. Ja som dobrý pastier. Dobrý pastier položí svoj život za ovce. Nájomník a ten, čo nie je pastierom a ovce nie sú jeho, opúšťa ovce a uteká, keď vidí prichádzať vlka, a vlk ich trhá a rozháňa. Veď je nádenník a nezáleží mu na ovciach. Ja som dobrý pastier. Poznám svoje a moje poznajú mňa, ako mňa pozná Otec a ja poznám Otca. Aj svoj život položím za ovce. Otec ma preto miluje, že ja dávam svoj život, a zasa si ho vezmem. Nik mi ho neberie, ja ho dávam sám od seba. Mám moc dať ho a mám moc zasa si ho vziať. Taký príkaz som dostal od môjho Otca.“

„Odrazu ma zozadu mocne dvaja neznámi chytili za ramená. Bleskovo mi preložili ruky jednu cez druhú. Tretí mi hneď na ruky založil putá, zacvakol ich a už som bol v klepci,“ opisuje svoje zatknutie počas návštevy mladých spolubratov v Přerove, pri ktorej si mali obnoviť rehoľné sľuby, salezián Ernest Macák. V tom čase bol na neho ako na vlastizradcu už dva roky vydaný zatykač.

Don Ernest v roku 1948 s pokorou prijal nastávajúce zmeny, no nerezignoval na ne. Pochopil, že rehoľný a kresťanský život nezávisí natoľko od vonkajších podmienok, ale od Kristovej lásky, ktorá ho pobádala k tvorivosti a odvahe, napriek tomu, že sa to priečilo jeho povahovým danostiam, ako to sám spomína.

Ešte pred zrušením reholí, keď politická situácia naznačovala, že k tomu smeruje, začal pripravovať pôdu pre úteky mladých spolubratov do Talianska. Jeden z „výdobytkov“ socializmu, obmedzenie slobody cestovať do zahraničia bez povolenia štátnych orgánov, čo bolo veľkou vzácnosťou, by navždy prekazil mladým spolubratom cestu ku kňazstvu, keď im to bude znemožnené vo vlasti. Bolo treba utekať tajne. Don Ernestovi sa podarilo nakontaktovať na istého Jozefa Maceka, „Veľkého Joža“, z Borského Mikuláša, ktorý bol skúseným prevádzkačom a dohodnúť sa s ním na prevádzaní spolubratov cez rieku Moravu do Rakúska. Výpravu prvých dvoch utečencov z radov saleziánov don Macák zorganizoval už v roku 1949.

V onú barbarskú noc sa don Ernest spolu s ostatnými rehoľníkmi ocitol v koncentračnom tábore v Podolínci. I tu sa nevzdal svojich plánov na úteky. Keď videl, že postupne z Podolínci prepúšťajú mladých spolubratov, odváži sa opäť riskovať. Ujde z tábora stráženého dozorcami so samopalmi a po týždni sa doň presne podľa plánu vráti. Všetko premyslí a zrežimuje tak, že si to strážcovia za celý ten čas nevšimnú. Ponavštevuje spolubratov na slobode,

aby ich povzbudil v povolani, no najmä sprostredkuje stretnutie dona Titusa Zemana a Veľkého Joža, aby teraz on organizoval úteky. Neskôr ujde z Podolínci druhýkrát a i keď má možnosť pridať sa k výprave smerujúcej za hranice, rozhodne sa ostať vo vlasti a začne organizovať tajný rehoľný život v nových podmienkach. Ukrýva sa, vystupuje pod cudzím menom a popritom veľa cestuje za spolubratmi. Sprevádza ich, káže duchovné cvičenia a obnovy, píše. Po zatknutí dona Zemana sa opäť zhostí organizovania útekov za hranice, až do osudného dňa v Přerove, keď bol zatknutý.

Vo vyšetrovacej väzbe z obáv, aby pod tlakom mučenia, ktorému bol vystavený nezradil spolubratov a ľudí, čo mu pomáhali unikať so zatykačom na krku, sa rozhodol hrať blázna. Podstúpil 36 terapií elektrošokmi. Chorobu musel predstierať celých trinásť rokov, do doby, keď sa podarilo rodičom vybaviť mu od štátnych orgánov povolenie vycestovať do Talianska za bratom, ktorý mal chorého Ernesta dochovať.

I keď sa smrť usilovala viackrát prekvapiť dona Ernesta Macáka, dožil sa 96-tich rokov. Na konci sa obzrie za svojím životom, životom plným kríža, zmien, prekážok, sklamaní, ale i dobrodružstva a neprestáva ďakovať:

„Všetko je milosť a dar! Celé moje jestvovanie a život: Všetko je milosť a dar! Že som a žijem! Aj to, že som trpel!... Bože môj! Aká strašná milosť a dar to boli! Ako pomalinky-pomalý, zavše len po kvapkách som ju prijímal! Ako som sa jej len bránil! Dnes viem, že to bolo naozaj milosťou a darom. Ako si ma len nimi miloval! Radikálne si vo mne premenil toľko vecí, aj mňa samého! Vďaka! Vďaka! Všetko bolo milosťou a darom! Niekedy až po hranice zbláznenia a polozúfania. Ale bol si pri mne ty, Bože môj! Môj Boh – Milosť, Môj Boh – dar! Bože oplatilo sa mi žiť!“

Ako je možné prežiť toto všetko a naozaj sa nezbláznit?
Don Ernest odpovie:

„Modliť sa, i keď sa veci nemenia a želania neplnia... Tak to bolo a je i so mnou. Jednu skúsenosť však mám: nezahynul som! Mám skúsenosť: Premodliť sa možno cez všetko! Verím, že sa premodlím i cez vlastnú smrť... A uvidím ho! Uvidíme ho! Dovidenia!!!“⁴

Jediný si Consummatom
ja len všetko začínam.
Dozrieť k svojmu koncu, matom
prehrať s tebou stačí nám.

Svety vo všetkom sú atóm,
denne ti ho rozbíjam.
V omši v zlatom som si katom:
kričí z mojej prosby ja...

O všetko sa ozbjám...

K: Všetci mučeníci Pánovi!

L: Proste Boha za nás!

⁴ Zastavenie spracované podľa: MACÁK E., Zápisky spoza mreží; Dva roky v katakombách; Diagnóza: Bláznom pre Krista; Utečenci pre Krista; Bože, oplátilo sa mi žiť!

3. ZASTAVENIE: PÁD PŠENIČNÉHO ZRNA

K: Tvojmu Krížu klaniame sa Vládca!

L: A tvoje sväté Vzkriesenie oslavujeme!

Jn 12, 23 – 28

Ježiš povedal svojim učeníkom: „Nadišla hodina, aby bol Syn človeka oslávený. Veru, veru, hovorím vám: Ak pšeničné zrno nepadne do zeme a neodumrie, ostane samo. Ale ak odumrie, prinesie veľkú úrodu. Kto miluje svoj život, stratí ho, a kto svoj život nenávidí na tomto svete, zachráni si ho pre večný život. Ak mi niekto slúži, nech ma nasleduje! A kde som ja, tam bude aj môj služobník. Kto bude mne slúžiť, toho poctí Otec. Teraz je moja duša vzrušená. Čo mám povedať? Otče, zachráň ma pred touto hodinou? Ved' práve pre túto hodinu som prišiel. Otče, osláv svoje meno!“ A z neba zaznel hlas: „Už som oslávil a ešte oslávim.“

Don Titus Zeman, koľkých sa len dalo, tajne sprevádzal cez rieku Moravu a Rakúsko do Talianska, aby mohli dokončiť štúdiá teológie a byť vysvätení za kňazov. Mali byť pripravení vrátiť sa do vlasti hneď, ako by boli minimálne signály pádu komunistického režimu.

Tak Titus zorganizoval tri prechody: jeden medzi augustom a septembrom 1950; ďalší v októbri 1950; a posledný v apríli 1951. Aktivita záchrany saleziánskych povolání sa medzičasom stala kanálom, cez ktorý sa pokúsil zachrániť aj prenasledovaných diecéznych kňazov. Pri poslednom, neúspešnom prechode bol Titus Zeman s mnohými ďalšími zatknutý. Skúsený Veľký Jožo sa po druhej výprave nevrátil s donom Titusom späť. Miesto neho mu ako sprievodca mal poslúžiť menej zbehlý prevádzkač. K neúspechu prispeli i iné okolnosti. Viacerí z kňazov boli už vo vyššom veku a útek bol pre nich fyzicky náročný, asi 5 členov výpravy sa stratilo už pri postupe k rieke, ktorá bola mimoriadne rozvodnená, nedisciplinovanosť skupiny, chaos. Vykonštruované obvinenia súdu zneli: špionáž a vlastizrada. Prokurátor pre neho žiadal trest smrti. Ale Titusova povest' a vôľa režimu „nevytvárať mučeníkov“, priniesli zmenu trestu na 25 rokov tvrdého väzenia bezpodmienečne, so stratou občianskych práv.

Trináť rokov Titus znáša väzenie, ťažko mučený, zosmiešňovaný, ponižovaný. Bratislava, Leopoldov, Ilava, Mírov, Valdice a Jáchymov so svojim strašnou „Vežou smrti“, kde bol určený na manuálne drvenie rádioaktívneho uránu, to boli miesta kalvárie Titusa Zemana. V roku 1964 režim Titusa podmienčne prepustil na slobodu. Stále je však sledovaný a väzenie zanechalo stopy i na jeho zdraví. Okrem toho ho trápi aj pomyslenie na nevydarený posledný prechod; viac o tom uvádza don Anton Srholec, ktorý sa tiež nachádzal v osudnej výprave.

„Asi v polovici decembra v roku 1968 som sa stretol s donom Titusom. Mal stále pocit, že on zavinil neúspech prechodu. Nosil v sebe traumu previnenia. „Hneváš sa na mňa, že to

tak zle dopadlo?“ Spýtal sa ma. Odpovedal som: „Naopak don Zeman, som hrdý, že mi to bolo dopriate. Som vám vďačný za zaujímavú cestu životom.“

Titus Zeman zomrel 8. januára 1969. Na pohrebe sa provinciál saleziánov don Andrej Dermek prihovril: „Najdôstojnejší otec biskup, zasa stojíme nad otvoreným hrobom kňaza. Viem, žeby ste radšej kňaza vysviacali než pochovávali... ale ak pšeničné zrno nepadne do zeme a neodumrie, ostane samo... Vykonal si veľa Titus, keď si mnohým mladým saleziánom pomohol, aby mohli vyštudovať v zahraničí a stať sa kňazmi. ... Neboj sa, drahý Titus, tvoje kňazstvo sa dnes nekončí, ale pokračuje v kňazstve tých, ktorým si ty umožnil stať sa kňazmi. A tak strom musí zahnúť, aby vyšli výhonky. A tým stromom bol Titus. S takouto myšlienkou Ťa pochovávame. Na Tvojom pomníku nech nie je napísané: *Odpočívaj v pokoji! Neodpočívaj! Neodpočívaj – pomáhaj! Si kňaz, si syn don Bosca – pomáhaj mladým duším a pripravuj miesto pre nás!*“

V roku 2010 sa začal proces blahorečenia dona Titusa Zemana. 27. februára 2017 Svätý Otec František schválil dekrét o mučeníctve dona Titusa a umožnil jeho blahorečenie.⁵

Súmrak padá na večery,
hladím ich dych zvonivý,
vyspievam im Ave v mieri
na halúzku olivy.

Brnkol si mi na les perí,
rozohorel sa ohnivý.
Kláves viery na vešpery
vyhráva a v ňom i vy.

K: Všetci mučeníci Pánovi!

L: Proste Boha za nás!

⁵ Zastavenie spracované podľa: www.tituszeman.sk; RADOŠINSKÝ M.; in: Život za mrežami, str. 351 – 374

4. ZASTAVENIE: SYN NETRPÍ SÁM

K: Tvojmú Krížu klaniame sa Vládca!

L: A tvoje sväté Vzkriesenie oslavujeme!

Jn 19,25-27

Pri Ježišovom kríži stála jeho matka, sestra jeho matky, Mária Kleopasova, a Mária Magdaléna. Keď Ježiš uzrel matku a pri nej učeníka, ktorého miloval, povedal matke: „Žena, hľa, tvoj syn!“ Potom povedal učeníkovi: „Hľa, tvoja matka!“ A od tej hodiny si ju učeník vzal k sebe.

Ivan Roštár z Dolného Kubína mal iba 17 rokov, keď ho príslušníci Zboru národnej bezpečnosti (vtedajšia polícia) uprostred prázdnin prišli zatknúť. Doma ho nenašli. Keď sa Ivan po návrate domov dozvedel, že ho hľadalo ZNB, sám sa išiel prihlásiť na stanicu bezpečnosti, nebol si totiž vedomý žiadneho priestupku. Zo stanice sa domov už nevrátil a do maturitného ročníka na gymnáziu, kde študoval už nenastúpil. Zomrel vo výkone trestu. Bol obvinený z členstva v organizácii, ktorá sa mala usilovať o zvrhnutie režimu.

Ivana jeho okolie charakterizovalo ako slušného a kamarátskeho chlapca s dobrou výchovou z veriacej rodiny. Pravdaže, aj Ivan ťažko niesol zmenu režimu a odvážne sa zastával Cirkvi a kňazov, aj na verejnosti, keď proti ním vládna strana začala viesť propagandu. V máji 1949 sa štátna bezpečnosť usilovala zatknúť dolnokubínskeho dekana Mons. Viktora Trstenského. Farníci ho preto dňom i nocou začali strážiť. Ivan sa so svojimi kamarátmi tiež zapojil do hliadok. Dokonca sám zháňal dobrovoľníkov spomedzi veriacich a povzbudzoval ich, aby si nedali kňaza a bránili ho. Ivana ako mladistvého mohli odsúdiť „len“ na štyri roky odňatia slobody.

Z rozsudku sa dozvedáme: „... trestného činu sa dopúšťal ako študent, a takto vzhľadom na svoje vzdelanie mohol si jasne uvedomiť škodu, ktorá z jeho počínania hrozí, a následky svojho počínania. Pri prevahe priťažujúcich okolností súd použil §90 trestného zákonníka a vymeral mladistvému trest blízko hornej hranice trestnej sadzby.“

Po nespravodlivom rozsudku Ivana zasiahla ešte jedna rana. Vo väznici mu diagnostikovali nádor na mozgu. Štátne orgány odmietali žiadosti ubolenej Ivanovej matky o prerušenie jeho väzby, aby sa mohol liečiť v zariadeniach, ktoré boli na liečbu rakoviny špecializované. Ivan zomrel 15. februára 1951 s nálepkou politického väzňa, mladistvého delikventa.

Ako Ivan prežíval svoju krížovú cestu, nám poodhaľuje zopár listov, ktoré mu boli umožnené napísať z väzenia rodičom:

„No, so mnou to ešte nie je najhoršie... dá Dobrotivý Pán Boh, že z toho nejak vyviaznem. Keby som bol zdravý, potom by mi bolo ozaj dobre a zabudol by som aj naňho. Veru len v tej chorobe si človek spomenie naň. Aj vy sa za mňa hodne modlite... Len Vás prosím, drahí rodičia, netrápte sa pre mňa, však Boh je dobrotivý a vie čo komu treba. Ja som sa celkom oddal do jeho vôle...“

Chceme sa teraz spojiť s Ivanom v modlitbe k Matke Božej, ktorej slová si sám zložil a našli ju po jeho smrti napísanú na lístku:

„Drahá Matka Boha môjho, prijmi ma celkom za svojho. Dokiaľ žijem, tak sa modlím, drahá Matka, vždy som tvojím. Keď kríž tlačí, horkosť páli, srdce plače, kvíli v žiali. Matka drahá pozri ranu, balzam lásky prilož na ňu. Nech to srdce ubolené, láskou tvojou uzdravené, peje pieseň lásky, slávy, teba, Matka, vždycky chváli... Mária buď nám vždy na pomoci. Volať takto budem na prahu večnosti. V nezlomnej dôvere venujem ti seba, viem, že mi pomôžeš prísť k Bohu do neba. Amen.“⁶

K: Všetci mučeníci Pánovi!

L: Proste Boha za nás!

⁶ Zastavenie spracované podľa: LAGOVÁ V. a kolektív, Smrť za mrežami, str. 329-352

5. ZASTAVENIE: SPOJENÍ KRÍŽOM

K: Tvojmu Krížu klaniame sa Vládca!

L: A tvoje sväté Vzkriesenie oslavujeme!

Jn 15,9-18

Pán Ježiš povedal svojim učeníkom: „Ako mňa miluje Otec, tak ja milujem vás. Ostaňte v mojej láske! Ak budete zachovávať moje prikázania, ostanete v mojej láske, ako ja zachovávam prikázania svojho Otca a ostávam v jeho láske. Toto som vám povedal, aby vo vás bola moja radosť a aby vaša radosť bola úplná. Toto je moje prikázanie: Aby ste sa milovali navzájom, ako som ja miloval vás. Nik nemá väčšiu lásku ako ten, kto položí život za svojich priateľov. Vy ste moji priatelia, ak robíte, čo vám prikazujem. Už vás nenazývam sluhami, lebo sluha nevie, čo robí jeho pán. Nazval som vás priateľmi, pretože som vám oznámil všetko, čo som počul od svojho Otca. Nie vy ste si vyvolili mňa, ale ja som si vyvolil vás a ustanovil som vás, aby ste išli a prinášali ovocie a aby vaše ovocie zostalo; aby vám Otec dal všetko, o čo ho budete prosiť v mojom mene. Toto vám prikazujem: Aby ste sa milovali navzájom.“

Skôr než režim zlikvidoval kláštory a následne na to zrušil gréckokatolícku cirkev, zažil fiasko pri pokuse zmocniť sa absolútnej vlády nad rímskokatolíckou cirkvou. Katolícka Cirkev bola vnímaná ako predĺžená ruka, špionážna organizácia, Vatikánu. Ten bol zase komunistami považovaný za hlavného kolaboranta amerického imperializmu. Na vymenenie katolíckej cirkvi v Československu spod jurisdikcie rímskeho biskupa, komunisti zrealizovali tzv. „katolícku akciu“. Svätý otec a biskupi rýchlo prehliadli zámer štátu. V júni 1949 tajne vydali pastiersky list, v ktorom kňazov i všetkých veriacich vystríhali pred členstvom a angažovaním sa v komunistami založenej „katolíckej akcii“. List mal byť prečítaný na Božie telo a distribuovaný ráno toho istého dňa, aby ostal v tajnosti pred štátnymi orgánmi. To sa samozrejme nepodarilo a ŠtB bleskovo zrealizovala prehliadky na farách za účelom zhabania pastierskeho listu. Zároveň bol vydaný plošný zákaz list čítať. Napriek zákazu asi v dvoch tretinách farností republiky kňazi list prečítali. Tak sa dostali do zoznamu tzv. reakčných – problémových. Nasledovali zatýkania, vypočúvania. To medzi ľuďmi vyvolalo vlnu veľkého odporu a v mnohých dedinách sa postavili na obranu svojich kňazov. V asi štyroch desiatkach obcí došlo aj k stretom s príslušníkmi bezpečnosti. V súvislosti s týmito udalosťami bolo odsúdených asi 500 nevinných ľudí, medzi nimi aj viacerí biskupi. Jedným z verných bol aj diecézny kňaz Alfonz Paulen, šenkvičský farár. Cestovný lístok do väzenia si ale „vyslúžil“ najmä za pomoc pri útekoch saleziánov za hranice.

Predstavený saleziánov na Slovensku predvídal, že im budú postupne znárodnené všetky domy a rehoľníci z nich poputujú do väzenia. Preto sa ešte v roku 1949 dohodol s niektorými biskupmi, že zhruba dvadsiatku bratov umiestnia na svoje fary. Títo dvadsiati tak unikli pozornosti štátu. Jedným z nich bol aj Titus Zeman. Biskup mu určil miesto kaplána na fare v Šenkvičiach pri Alfonzovi Paulenovi. S otcom Paulenom si Titus rozumel. Paulen

mal už predtým sympatie k saleziánskej spoločnosti, veľmi dobre poznal dona Bosca a jeho preventívny systém. Anton Vácval, jeho starší bratranec, ktorý bol vzorom pre mladého Alfonza vo výbere kňazského povolania, bol tiež salezián.

Keď Ernest Macák ušiel z Podolínce, bolo to práve na fare v Šenkvičiach, kde sa stretol s Titusom, aby naplánovali výpravu cez hranice. Otec Paulen nechcel stáť bokom a sľúbil svoju pomoc. Zabezpečoval úkryty pre štvaných saleziánov až do dňa ich úteku. Po zlyhaní tretej Zemanovej výpravy zatkli a odsúdili aj otca Paulena za spoluúčasť na špionáži, ako boli klasifikované úteky za železnú oponu.

Na celu ho prideliť k dvom saleziánom, jedným z nich bol Titus Zeman. Otec Paulen vo väzení vážne ochorel. Jeho zdravotný stav sa radikálne zhoršoval. Úrady povolili jeho prevoz do civilnej nemocnice, počas ktorého mladý, vo veku 41 rokov skonal. Keďže nemohol chodiť po vlastných, jeho kaplán, spoluväzeň a „spoluvinník“ don Titus Zeman ho vyložil na svoje plecia, tak ako otec Alfonz kedysi naložil na svoje plecia utrpenie prenasledovaných saleziánov. Po ceste do sanitky otec Alfonz povedal Titusovi: „Ako kňaz viac rás som pomýšľal vstúpiť k jezuitom. Keď som však toľko trpel v žalári so saleziánmi, prosím o prijatie do vašej spoločnosti. Chcem zomrieť ako salezián, ako syn don Bosca, pod ochranou Panny Márie.“ Zeman prijal Paulenove sľuby.⁷

*Život je pieseň na dva rýmy,
na krídlach výšky nesú ju,
milosti tvoje hrajú prímly,
úsilia moje tercujú.*

*K modlitbe srdce podopri mi,
ruky nech v bázni pracujú,
potom to všetko večer prijmi,
však sa mi dni už skracujú.*

K: Všetci mučeníci Pánovi!

L: Proste Boha za nás!

⁷ Zastavenie spracované podľa: LAGOVÁ V. a kolektív, Smrť za mrežami, str. 93-112; MACÁK E., Utečenci pre Krista

6. ZASTAVENIE: SÚCIT ŽENY

K: Tvojmu Krížu klaniame sa Vládca!

L: A tvoje sväté Vzkriesenie oslavujeme!

Jn 12,3-8

Mária vzala libru pravého vzácneho nardového oleja, pomazala ním Ježišove nohy a poutierala mu ich svojimi vlasmi; a dom sa naplnil vôňou oleja. Tu jeden z jeho učeníkov, Judáš Iškariotský, ktorý ho mal zradiť, povedal: „Prečo nepredali tento olej za tristo denárov a nerozdali ich chudobným?“ Lenže to nepovedal preto, že mu šlo o chudobných, ale že bol zlodej. Mal mešec a nosil to, čo doň vkladali. Ježiš povedal: „Nechaj ju, nech to zachová na deň môjho pohrebu! Veď chudobných máte vždy medzi sebou, ale mňa nemáte vždy“

Mária Tencerová celý život prežila na lazoch okolo Novej Bane na okraji pohoria Pohronský Inovec. Jedinou výnimkou bol pobyt vo väzniciach na sklonku života. S manželom Michalom vychovali spolu tri deti, Gizelku, o rok mladšieho Tonka a najmladší Palko sa im narodil v roku 1956. V tom istom roku na ich dvere zaklopal ďalší hosť, Ľudovít Orješek, kňaz – lazarista, ktorý sa po úteku z koncentračného tábora, kde bol internovaný v známu „barbarskú noc“, už 6 rokov ukrýval. Sestra Márie Tencerovej, Terézia, bola rehoľnou sestrou – vincentínkou. Páter Orješek v tajnosti spolupracoval so svojim predstaveným a animoval život mužskej i ženskej vetvy vincentínskej rehole. Stretával sa so spolubratmi a sestrami. Prekladal, prepisoval, rozmnožoval a distribuoval medzi nich duchovnú literatúru. Bola to práve Máriina sestra Terézia, ktorá požiadala Tencerovcov, aby poskytli pátrovi Orješekovi úkryt.

Manželia Tencerovci boli hlboko veriaci ľudia a ich dom bol vždy otvorený pre iných. Sestra Terézia spomína, že ani teraz neváhali s pomocou prenasledovanému kňazovi. U ich priateľov, Šalayovcov a neskôr i u Suchých na novobanských lazoch, našiel útočisko i ďalší lazarista, Rudolf Puchovský. ŠtB sa ale dva roky na to dozvedela o úkrytoch obidvoch hľadaných kňazov. Po ich zatknutí a odsúdení nasledoval proces s rodinami ich hostiteľov, vrátane detí. V rámci procesu poslal Miestny národný výbor (MNV) z Novej Bane charakteristiku manželov Tencerovcov, kde uvádza, že „*obaja manželia sú fanaticky nábožní. Ako ich poznáme, politickú činnosť v minulosti ani teraz neprevádzajú. ... vplyv novej pokrokovej ideológie je na nich ťažko možný. Svoje občianske povinnosti si konajú uspokojivo. Vzťah k nášmu ľudovodemokratickému zriadeniu neprejavujú kladný, ba podľa spáchaného trestného činu, za ktorý sú stíhaní, sa ukazuje byť záporný. Povest' v Novej Bani a na okolí nemajú zlú. Manželka vzhľadom na to, že je iba v domácnosti, bez zvláštnych zvýšených pracovných povinností, bola vždy nábožensky fanatickejšia.*“

Všetci obžalovaní boli uznaní za vinných, no dostali mierne, podmienené tresty s odkladom. Len Mária Tencerová

a Jozefína Šalayová dostali trest nepodmienečný, pretože súd zdôraznil, že práve ony dve vykonávali úlohu spojok medzi skrývajúcimi sa kňazmi a ostatnými rehoľníkmi. Prokurátor sa proti nízkym trestom odvolal, v čom mu Najvyšší súd vyhovel a Márii Tencerovej trest navýšil, pretože, ako uvádza v rozsudku, „*spomedzi všetkých obžalovaných sa nielen inteligenciou, ale najmä húževnatým aktivizmom v napomáhaní ukrývajúcim rehoľníkom a umožňovaní ich kontaktovania s ďalšími cirkevnými osobami prejavuje výrazne osoba obžalovanej.*“

Mária si vo väzení medzi odsúdenými vyslúžila rešpekt a uznanie. Jedna z jej spoluväzenkyň na ňu spomína: „*Ohromne som ju mala rada, obdivovala som ju. Bola to taká čistá žena z hôr. Hrdinka.*“ Z väzenia sa zachovali listy, ktoré napísala svojmu manželovi: „*Miško môj drahý, ja som taká šťastná po tej návšteve. Je to nie dlho tá hodina, ale som Ťa aspoň videla a trochu si s Tebou pohovorila. ... Buď spokojný so všetkým tak, ako je, veď sa to už minie a zase bude všetko dobre. Ja sa už teším na všetko, zvlášť na spokojnú domácnosť a myslím, že sa nesklamem.*“

Michal Tencer a jeho tri deti sa už doma milovanej manželky a mamy nedočkali. Keď Mária Tencerová vo väzení skonala, mala necelých 39 rokov.⁸

*Struny iba do pol lutny,
clivá pieseň smútočná,
trasie sa ten topol-pútnik
k výškam, šnúra pupočná.*

*Z rána, cez deň popoludní
plachá, lež aj útočná.
Kto bol s ľuďmi? Z obolu dní
žiarí iskra Skutočna.*

K: Všetci mučeníci Pánovi!

L: Proste Boha za nás!

⁸ Zastavenie spracované podľa: LAGOVÁ V. a kolektív, Smrť za mrežami, str. 375-395

7. ZASTAVENIE: SVETLO VO TMÁCH SVIETI

K: Tvojmu Krížu klaniame sa Vládca!

L: A tvoje sväté Vzkriesenie oslavujeme!

Jn 12,35-36.44-46

Pán Ježiš zvolal: „Ešte chvíľku je svetlo medzi vami. Chodte, dokiaľ máte svetlo, aby vás nezastihla tma, lebo kto chodí potme, nevie, kam ide. Dokiaľ máte svetlo, verte v svetlo, aby ste boli synmi svetla. Kto verí vo mňa, nie vo mňa verí, ale v toho, ktorý ma poslal. A kto vidí mňa, vidí toho, ktorý ma poslal. Ja som prišiel na svet ako svetlo, aby nik, kto verí vo mňa, neostal vo tmách.“

Jozef Špáta sa pokladal za pokrokového človeka, bez viery v Boha. No aj on sa dostal do zoznamu politických väzňov, čo mali byť zlikvidovaní. Spomína, ako mu jeden člen KSČ ešte pred jeho zatknutím povedal: „Nemáš potuchy, čo sa robí v Prahe! Aké úžasné experimenty! Destilujú tam priam Boha!“ Na môj udivený a nechápavý pohľad sa odmlčal.

Jozef Špáta bol zatknutý 10. júla 1951. Z vyšetrovacieho oddelenia v Ruzyni, kde sa ocitol, neskôr ho začali väzni volať „traumatológia“, si odniesol veľmi bolestné spomienky, ale aj vieru v dobrotivého Boha.

„Môj prvý dojem bol strašný. Bol som vystavený elektrickému žiareniu. Cítil som celým telom, že som v prostredí, aké som doteraz v živote nepoznal. Desivá energia ma úplne gniavila. Zdesenými očami, tam v rohu cely, kde sa pod omietkou nachádzal zlovestný medený plát, som podľa viditeľného vlnenia zisťoval mocný zdroj akéhosi vyžarovania. Aj rev zo susedných ciel a strašné kliatby mučených spoluväzňov svedčili, že vo svojom utrpení nie som sám. Pôsobenie energie bolo úplne zrejmé. Ak sa kĺb prsta dotkol kovového predmetu, vznikla bolesť ako pri elektrickom kontakte. Prúd menil svoju intenzitu: niekedy bola vystupňovaná do neznesiteľnosti, inokedy celkom prestala, napríklad, keď v celej budove vypadol prúd. Na takto šokovaného väzňa účinkom elektriny sa začalo pôsobiť zvukovými efektmi. Najprv sa simultánne ozývalo niekoľko tónov nepríjemnej výšky. Človek pritom znervóznel ako pri dlhšom počúvaní škripavého zvuku cirkulárnej píly. Potom sa do tohto komplexu zvukov začali ozývať monotónne, duté, akoby tympanové úder. A opäť s ukrutnou pravidelnosťou, bez prestania. V rytme týchto úderov väzeň chodil, dýchal a vari mu tak aj srdce bilo. Bol to stav podobný hypnóze.

Vzali nám spánok. Ak sme neboli v noci na výsluchu, do očí nám na cele svietila žiarovka. Z neviditeľných membrán začali znieť stereotypné nelogizmy. Systém zvukov veľmi rozleptával zvyšky môjho chabého, unaveného rozumu. Stával som sa bezduchou mátohou. V temnici sa spalo na holom betóne. Trocha jedla som dostával každý tretí deň. Membrány v múroch začali do únavy opakovať dlhú históriu o mojej údajnej spolupráci s britskou tajnou službou. Absurdné, ale odborne

zostavené historiky, prešpikované dokonalým anglickým návoslovím, ktoré som predtým nepoznal, s presným lokalizovaním ‚skutočností‘, s plnými menami ‚zúčastnených‘ osôb. V úplnej izolácii a v neustálom hypnotickom vnucovaní, ktoré dopĺňovali už i ‚svedectvami‘, nezdali sa mi už vymysleniny také absurdné, ba často som bol náchylný pochybovať o svojej pamäti i o zdravom rozume. Bola to ozaj fabrika na výrobu duševných úrazov. Napokon nešaleli len väzni, ‚magorenie‘ zachvacovalo občas aj vyšetrojúce orgány.

V týchto celách hrôzy som prvýkrát pocítil silnú túžbu zomrieť. Smrť – to v mojej predstave znamenalo koniec všetkým týmto trápeniam. Keď mi referent posunkom na krku naznačil možnosť popravy, nechápal som to ako vyhrážku a teror. Azda po prvý raz sa mi veľmi uľavilo. Videl som možnosť úniku, nádej na koniec, východisko. Dychtivo som sa spýtal: ‚Ozaj... a kedy to bude?‘ Pochopil som, prečo si pri procesoch mnohí svojou výpoveďou pripravovali slučku a ochotne sa priznávali k vykonštruovaným zločinom.“

Jozef Špáta zažil ešte omnoho horšie formy mučenia. Už si bol istý, že je na pokraji úplného zlomenia osobnosti.

„Neviem,“ pokračuje pán Špáta, „kde sa končí kolotoč hrôzy traumatológie a kde sa začína moje vlastné šialenstvo. ‚Pomôžte mi! Zbláznim sa tu! Už to nemôžem vydržať!‘ Jeden strážny pootvorí dvere a šepká mi: ‚My ti nemôžeme pomôcť, modli sa!‘ Modliť sa... Čo to je za radu? To je predsa záležitosť starých báb – načo mi je modlitba? Odmietam túto myšlienku. Veď ja som predsa pokrokový...

Bolesti sa stupňujú. Žeby som to predsa len skúsil s tou modlitbou? Uvažujem. Škodiť to nemôže. Lenže – ja sa neviem modliť. Poznám síce čosi, čo je možno Otčenáš, ale či je to správne, neviem. Predsa to však skúsím. S údivom zisťujem, že po chvíli modlitby bolesti trochu poľavujú.

S Bohom a o Boha zápasím celé mesiace. Nechcem, nechcem veriť. V jednu noc nepatrne svietielko, ktoré ešte celkom nezhaslo na dne mojej duše, prudko vzbĺklo. ‚Keď existuje také strašné zlo, musí byť aj absolútne Dobro! Je nutné veriť!‘

Radostná nálada mi ovládla celú dušu i zmysly. Bol som si istý, že som zachránený, že budem opäť Človekom. A bol som naplnený radosťou, že vláda zla nie je bez hraníc. Bol som si istý, že Boh neopustí nikoho, kto ho volá, i keď je to také úbohé stvorenie, ako som ja.”⁹

*Túžba rada žobre slasti,
Často býva bolavá,
nič ju nepodoprie v strasti,
do geta sa schováva.*

*Pane vstúp mi do priepasti,
priepasť Priepasť zvoláva.
Po breh vlasti dobrej v šťastí
k tebe iste dopláva.*

K: Všetci mučeníci Pánovi!

L: Proste Boha za nás!

⁹ Zastavenie spracované podľa: ŠPÁTA J., Znovuzrodenie in Naše svedectvo 2004/2

8. ZASTAVENIE: ZJEDNOTENÍ V PLAČI

K: Tvojmú Krížu klaniame sa Vládca!

L: A tvoje sväté Vzkriesenie oslavujeme!

Jn 17, 20-26

Pán Ježiš pozdvihol oči k nebu a hovoril: „Neprosím len za nich, ale aj za tých, čo skrze ich slovo uveria vo mňa, aby všetci boli jedno ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás jedno, aby svet uveril, že si ma ty poslal. A slávu, ktorú si ty dal mne, ja som dal im, aby boli jedno, ako sme my jedno – ja v nich a ty vo mne. Nech sú tak dokonale jedno, aby svet spoznal, že si ma ty poslal a že ich miluješ tak, ako miluješ mňa. Otče, chcem, aby aj tí, ktorých si mi dal, boli so mnou tam, kde som ja, aby videli moju slávu, ktorú si mi dal, lebo si ma miloval pred stvorením sveta. Spravodlivý Otče, svet ťa nepozná, ale ja ťa poznám. I oni spoznali, že si ma ty poslal. Ohlásil som im tvoje meno a ešte ohlásim, aby láska, ktorou ma miluješ, bola v nich a aby som v nich bol ja.“

„...Strčili ma do maličkého pivničného miestnosti. Cez okienko si ma obzerali ako šelmu, zhasínali a rozsvetcovali svetlo v nepravidelných intervaloch. Stratil som predstavu o dni a noci. Takto prešiel asi týždeň, darmo som sa dožadoval výsluchu...“

Potom to prišlo. Eštebáci celé hodiny do mňa vtĺkali, že som zarytý nepriateľ ľudovodemokratického zriadenia, že som žiakov lákal na faru, na rôzne výlety a vplýval na nich v protimarkxistickom a protištátnom duchu. Nedarilo sa im a tak som nesmel ani sedieť ani ležať, ani spať – len stáť! Tak som stál dva dni a dve noci o hlade až do úplného vysilenia. Nohy mi opuchli, bol som veľmi vyčerpaný. A znova začalo presviedčanie a potom drep-vztyk. Keď som odpadával, schytili na mňa palicu. Po vyše dvesto drepech som definitívne vysilený padol na podlahu. Ako dlho, koľko dní a nocí trval tento kolotoč, neviem.“

Opisuje začiatky svojej krížovej cesty evanjelický farár, neskorší biskup Pavel Uhorskai. Bol odsúdený na 2 roky a 10 mesiacov straty slobody, konfiškáciu celého majetku a stratu čestných občianskych práv na 5 rokov a zákaz duchovenskej činnosti za to, že „požičiaval knihy napísané v protipokrokovom duchu a tvrdil, že náboženstvo je u nás prenasledované.“

K tomu, čo zažil vo väzení, Pavel Uhorskai dodáva: „Pri všetkej zlobe a hnusobe, ktorú som vo väzení zakúsil môžem však vydať svedectvo aj o chvíľach vznešených a krásnych, aké by som tu vonku nikdy nebol zažil. A bolo to medzi bratmi, ktorých som predtým nepoznal. Boli to bratia rovnakého vyznania, ale aj ateisti, ktorí sa nehanbili za túžbu po modlitbe. Boli to aj katolícki bratia, katolícki biskupi a kňazi, ktorí uznávali, že skutočná viera, nech ju vyznáva katolík či evanjelik, má vždy požehnané ovocie.“

I z toho je zrejmé, že i v jeho živote sa potvrdili slová, že milosťou je nielen veriť, ale aj trpieť.

Pavel Uhorskai na margo svojho ťažkého života povedal, že „kríž je bránou do neba. Pána Ježiša viedla k obeti na kríži Jeho láska k nám. Pán Boh nám chcel pomôcť z našej biedy, preto nám dal svojho Syna ako most, aby sme prekročili rieku rôznych skúšok a krížov a neutopili sa v nej. Nič nie je ťažké pre toho, kto miluje. Láska dáva duši silu, že dokáže uniesť aj kríž, podujať sa na veľké veci a veľmi veľa pre Boha vytrpieť.“¹⁰

Svieži pulz vrie v tele, znie ním
božský akord pôvodný,
v duši šumí šelest znením
svätodušných povodní.

Ludia. Formy telesné im
miznú. Žiara pochodní
steliu snením stelesnený
rozjasaný pochod dní.

K: Všetci mučeníci Pánovi!

L: Proste Boha za nás!

¹⁰ Zastavenie spracované podľa: www.ecav.sk www.ecavba.sk

9. ZASTAVENIE: BOH MÁ ZALÚBENIE V SLABÝCH...

K: Tvojmu Krížu klaniame sa Vládca!

L: A tvoje sväté Vzkriesenie oslavujeme!

Jn 3,16-17

Pán Ježiš povedal Nikodémovi: „Veď Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna, aby nezahynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život. Lebo Boh neposlal Syna na svet, aby svet odsúdil, ale aby sa skrze neho svet spasil.“

Silvester Krčméry sa vo väzení naučil čítať život a pozeráť na ľudí hlbším pohľadom. Udalosti života neredukoval na dve kategórie: úspech a neúspech a ľudí nedelil na dobrých a zlých. Celý život sa stal pre neho kontempláciou spásy, ktorú Boh koná v dejinách a osudoch ľudí, v úspechu i neúspechu, v dobrom i v zlom. O svojom väzení zvykol hovoriť:

„Môžeme to brať ako milosť Božiu. Každého Pán Boh nepustil do toho väzenia, len tých, ktorí tam mohli niečo získať, veď on je láska a predsa nie je k tomu, aby ma mohol mučiť. A tak som si povedal: A čo keď tu budem len dva týždne, čo keď tu budem len týždeň? Musím využiť ten čas. Možno sa už v živote nedostanem na jeden týždeň alebo mesiac, alebo rok k príležitosti, že si môžem robiť exercície uprostred komunistického centra, keď sa to tak vezme.“

Rokov strávených v rôznych väzniciach bolo nakoniec trinásť. Prešiel aj niektorými tábormi na ťažbu uránovej rudy na Jáchymovsku. Pokračuje vo svedectve z jedného z nich:

„Z civilu som mal skúsenosť, že bez duchovného poradcu človek o všetkom rozhoduje veľmi subjektívne, a tým aj skreslene. Tu na Prokope bolo obdobie, keď som nenašiel ani kňaza, ale ani žiadneho „slušného“ človeka. Dlho som váhal, až nakoniec som si za takého duchovného poradcu vybral jedného vraha. Dostal osem rokov za vraždu svojej svokry. Možno sa niekto nad tým bude pohoršovať, ale toto spoločenstvo s ním bolo veľmi užitočné a mnoho sme si navzájom pomohli.“

Nevedel som pochopiť, ako môže byť jeden celkovo jemný a slušný človek vrahom. Keď mi však vyrozprával svoju životnú udalosť, s hrôzou som si priznal, že na jeho mieste, ktovie, či by som nebol skončil rovnako. Jasne som videl, že moje odsúdenie za vieru a nie za zločin, je viac milosť Božia a Boží dar, ako moja zásluha. Odvtedy som sa usiloval prestať ľudí deliť na dobrých alebo zlých, charakterných alebo zločincov, lebo to sú všetko také umelé priehradky. Dodnes si myslím, že bol ku kresťanstvu bližšie, ako sú vo svojom vnútri mnohí formálnejší kresťania.“¹¹

Rubíny a ametysty
blýskajú mi z prsteňa,
prežiaril si prameň hmlistý
– dúha k tebe zvrstvená.

Vdačne dozrievame v lístí
krásni sťa plod bršlena.
Máme vyjsť i z drám len čistí
– obeť láskou krštená.

K: Všetci mučeníci Pánovi!

L: Proste Boha za nás!

¹¹ Zastavenie spracované podľa: KRČMÉRY S., Pravdou proti moci, str. 231-232

10. ZASTAVENIE: ZNEUŽITÁ LÁSKA

K: Tvojmu Krížu klaniame sa Vládca!

L: A tvoje sväté Vzkriesenie oslavujeme!

Jn 6,51.53-58

Pán Ježiš povedal židom: „Ja som živý chlieb, ktorý zostúpil z neba. Kto bude jesť z tohto chleba, bude žiť naveky. A chlieb, ktorý ja dám, je moje telo za život sveta.

Veru, veru, hovorím vám: Ak nebudete jesť telo Syna človeka a piť jeho krv, nebudete mať v sebe život. Kto je moje telo a pije moju krv, má večný život a ja ho vzkriesim v posledný deň. Lebo moje telo je pravý pokrm a moja krv je pravý nápoj. Kto je moje telo a pije moju krv, ostáva vo mne a ja v ňom.

Ako mňa poslal živý Otec a ja žijem z Otca, aj ten, čo mňa je, bude žiť zo mňa. Toto je ten chlieb, ktorý zostúpil z neba, a nie aký jedli otcovia a pomreli. Kto je tento chlieb, bude žiť naveky.“

Cecília Schelingová, rehoľným menom Zdenka, z rehole Milosrdných sestier sv. Kríža, bola odsúdená za nerealizovaný útek šiestich kňazov priamo z väznice. Jej bytostným záujmom bolo pomôcť saleziánovi Štefanovi Sandtnerovi. Don Sandtner bol spolu s ostatnými rehoľníkmi internovaný v tábore v Podolínci. Kvôli problémom so srdcom ho hospitalizovali na stráženom oddelení v bratislavskej fakultnej nemocnici na Mickiewiczovej ulici.

V prvých rokoch prenasledovania rehoľníkov, režim pre nedostatok zdravotníckeho personálu dovolil členkám niektorých rádov ostať na svojich pozíciách v nemocniciach. Sestra Zdenka v nemocnici pracovala ako laborantka na röntgenologickom oddelení, pričom mala prístup aj k pacientom v lôžkovej časti. Tu sa spoznala s donom Sandtnerom. Za pár mesiacov sa medzi nimi vytvorilo mimoriadne duchovné priateľstvo. Dona Sandtnera zatkla ŠtB priamo v nemocnici pre napomáhanie Titusovi Zemanovi pri organizovaní tretieho, neúspešného útoku. Sandtner robil donovi Titusovi spojku. Titus cez neho posielal inštrukcie o pripravovanom útuku spolubratom, ktorí sa ho mali zúčastniť.

Sestra Zdenka sa stala obeťou konšpirácie mladého ambiciózneho agenta ŠtB, istého Štefana H. Na ich oddelení pracoval ako väzenský dozorca hospitalizovaných väzňov. Podarilo sa mu získať dôveru rehoľných sestier, ktoré verili, že im pomáha pri ich snahe podporovať nevinne trestaných kňazov vo väzniciach, keďže ako väzenský dozorca má k nim prístup. Posielali cez neho väzňom rôzne balíčky a listy. Tie sa ale k svojim adresátom nedostali a končili na ústredí ŠtB. Štefan H. sa nešťítel použiť tie najnižšie spôsoby, bez akéhokoľvek rešpektu k súkromiu, k intímite človeka, k tomu najvnútornejšiemu, čo človek nosí vo svojom srdci.

Práve prebiehal proces s Titusom Zemanom a jeho skupinou, teda aj s donom Sandtnerom. Agent Štefan H.

presvedčil sestru Zdenku, že obžalovaným hrozí vyvezenie do táborov na Sibíri. Sám jej navrhol, že ak zabezpečí niektoré potrebné veci, môže napomôcť odsúdeným k úteku na slobodu. Z listov, ktoré mal Štefan H. nosiť ako spojka od Zdenky donovi Sandtnerovi, sa on, ani ŠtB nedozvedeli veľa o vymyslenom útuku, ktorý koniec koncov sami vykonšpirovali. Listy však odhalili tajomstvo milujúceho srdca sestry Zdenky, do ktorého zahrnula aj dona Sandtnera, ako svojho duchovného brata. Don Sandtner od Zdenky žiaden list nikdy nedostal. Všetky končili v rukách ŠtB, ktorá tiež fingovala listy dona Sandtnera, keď ich v jeho mene písala ako odpovede Zdenke.

Celkovo, za necelé dva týždne, Zdenka donovi Sandtnerovi napísala deväť listov. Boli použité ako dôkazový materiál jej kriminalizácie a dnes sú uložené vo verejne prístupnom archíve. Stratili charakter súkromia. To, čo slúžilo na jej diskreditáciu, je dnes svedectvom o láske milujúcej Krista v trpiaciach, až tak, že sa sama stala účastná na jeho utrpení. Z listov vyplýva, že po celý čas si bola vedomá, že obaja zasvätili svoje životy Bohu. Sestra Zdenka mala v sebe nesmierne veľa lásky a nehy, no vo vzťahu k donovi Sandtnerovi neprekročila hranice duchovného puta. Bola s ním zjednotená v Kristovi, ako jeho duchovná sestra: „*Nie, nezanedbávam Jeho – nie, sme Jeho obaja, Ty si môj starší brat, si Jeho Kňaz, si Jeho predĺženie medzi nami...*“

O dňoch, keď prebiehal súd, píše: „*Studený pot mi tiekol celú sv. omšu. Tak hrozne som trpela, že ani smrť hroznejšia nie je. ... Nútim sa veriť, že Jeho vôľa je pre nás teraz i vo večnosti najväčšie dobro.*“

List, v ktorom opisuje, čo prežívala, keď sa dozvedela o vynesenom rozsudku, je veľmi pokropený slzami: „*Prvá otázka bola na Teba, tak mi srdce bilo, mohol si ho i tam počuť; tak bezcitne mi to povedal, že 15 rokov... Pokračujem dnes už s novou dušou v utrpení očistenou. Bol to oheň, v ktorom sa na zlato vypálila moja láska... Moja prosba bola:*

Bože, daj dnes mimoriadnu milosť nám obom – všetkým pre nastávajúcu obeť. Napnutie je menšie, odovzdanosť prevláda. Nechala som sa rozšliapať, nech sa oslávi v mojich troskách. Pripravila som krásny oltár – i tajomné obetné drevo... kde sa pribíja naša obeť. Moje jediné milované ja.“

V jednom z ďalších listov sa sestra Zdenka donovi Sandtnerovi priznáva, že ponúkla svoj život za jeho: „Nevyčítaj si nič ohľadom mňa, nič nemáš na svedomí, veď ja som zdravá. Že vysychám, to je z lásky, a láska všetko smie. Som Tvojou veľkou hostiou, keď na to pomyslím, idem sa zblázniť šťastím. Toto mi jasno žiari i v hustej tme. Chcem, aby si žil zo mňa, i tí, ktorým chceš dávať; tak nemám mať zásobu? Vždy s veľkou radosťou odkladám všetko pre Teba. I ráno pri prebudení si poviem; Ježišu všetko Tebe z lásky, za neho! Vidiš, všetko Ti vyklebetím, keby si bol tu, nepoviem Ti nikdy, ale ideš ďaleko, vezmi si to na cestu, pochutnáš si, keď budeš hladný.“ Tak sa s ním lúčila. Verila, že už sa nevidia, keďže po vymyslenom úteku, na ktorý naletela, jeho stopy mali smerovať na západ cez hranice.

Sestra Zdenka miesto záchrany väznených kňazov sama skončila za mrežami. Stala sa hostiou – Kristovým telom, z ktorého iní jedli. Zomrela ako 39 ročná na následky mučenia. Svätý otec Ján Pavol II. ju na sviatok povýšenia sv. Križa, 14. septembra 2013 vyhlásil za blahoslavenú.¹²

*Poznám ťa už po žiarení
skrytých lúčov tajomných,
zapalujú požiar v dreni
našich ohňov vzájomných.*

*V čistom svätom rozjarení
mal by som len nájom v nich?
Do žiar vrení stožiar je mi
tvoj lúč. Žijem tajom tich.*

K: Všetci mučeníci Pánovi!

L: Proste Boha za nás!

¹² Zastavenie spracované podľa: ZWIEWKOVÁ V., in: Život za mrežami, str. 278-298

11. ZASTAVENIE: PRIBÍJAL KRÍŽU NA KRÍŽ

K: Tvojmu Krížu klaniame sa Vládca!

L: A tvoje sväté Vzkriesenie oslavujeme!

Jn 12,31-32

Pán Ježiš povedal zástupom: „Teraz je súd nad týmto svetom, teraz bude knieža tohto sveta vyhodené von. A ja, až budem vyzdvihnutý od zeme, všetkých pritiahnem k sebe.“

Skoro ráno či večer, za tmy, muž kolenačky koná svoju každodennú, asi päťdesiatmetrovú púť od chrámových dverí blumentálskeho kostola ku krížu pred farskou budovou. Takúto scénu mohli Bratislavčania sledovať v sedemdesiatych rokoch minulého storočia. „Blázon“, povedali niektorí. Tí čo ho poznali, pomysleli si „*Farizej, teraz jeho pokánie nikomu nepomôže.*“

Páchateľ sa vracia na miesto činu, ku krížu, na ktorý osem rokov pribíjal Kristovo mystické telo. Dalo by sa povedať, že mnohé obete nespravodlivých súdnych procesov v päťdesiatych rokoch spájala nielen láska ku Kristovi, ale aj meno Pavol Korbuly. Meno, ktoré v začiatkoch justičných represálií socialistickej totality vzbudzovalo hrôzu i odpor. Jeho podpis ako predsedu súdneho senátu, alebo aspoň ako jedného z jeho členov, nájdeme pod všetkými dôležitými vynesenými rozsudkami, v politických monsterproce-soch komunistického režimu. Chlapci Púčik, Tunega, Tesár, na ktorých popravu osobne dohliadal. Biskupi Buzalka, Gojdič, Vojtaššák, Barnáš... Kňazi Trčka, Zeman, Dermek, Sandtner, Paulen... Rehoľné sestry Zdenka Schelingová, Barbora Ševčíková, Kazimíra Lešťanská... Toto sú len niektoré mená z nekončiaceho menného zoznamu, nad ktorými vynášal rozsudky smrti, doživotia, desaťročí v žalári.

Po procese s Vojtaššákom a spol. v hodnotiacej správe píše: „*Získal som presvedčenie pre ďalšiu prácu, že musíme nekompromisne a tvrdou rukou pokračovať proti našim nepriateľom bez ohľadu na to, či nosia biskupský ornát alebo nie.*“

Čo zmenilo jeho presvedčenie, obralo ho o jeho vieru v stranu a ťahalo k zemi na kolená? Kde našiel vieru v Boha a silu konať pokánie? Ľudia, čo ho predtým dobre poznali, iba krútili nad ním hlavou, čudovali sa jeho premene.

Veru niet sa čo čudovať. Veď málokto sa môže pochváliť toľkými svätými orodovníkmi, čo sa za neho modlia ako Pavol Korbuly. Zachovalo sa veľa svedectiev zo života mučovníkov. Dokazujú ako svojmu sudcovi nielen odpúšťajú, ale sa za jeho obrátenie a spásu dennodenne modlia a obetujú utrpenie, ku ktorému ich on odsúdil.

Od Kaina až po dnes je zem zvlažená krvou nevinného baránka. Dejiny čakajú na Sudcu, čo vynesie spravodlivý súd. Ten strašný deň odhalí veľké prekvapenie. Tí, čo zabíjali, zasadnú k stolu spásy s tými, ktorých zabil. Boli zachránení ich krvou, obmytí ich slzami, pretože Baránok vzal na seba aj ich viny.¹³

*Možno sadnúť v schizme k stolu,
priniesť dary k obeti?
Bozkať ako v písme? Holú
biedu čo nám osvieti?*

*Pomazať si v krizme vôľu,
do popola odetí
v prizme bôľu kríž sme spolu.
Láska všetko posväťí.*

K: Všetci mučeníci Pánovi!

L: Proste Boha za nás!

¹³ Zastavenie spracované podľa: HABOVŠTIK A., Za mrakmi je moje milované slnko, str. 127 – 137

12. ZASTAVENIE: KOLEDOVAL SI O SMRŤ

K: Tvojmu Krížu klaniame sa Vládca!

L: A tvoje sväté Vzkriesenie oslavujeme!

Jn 11,25-27

Pán Ježiš povedal Marte: „Ja som vzkriesenie a život. Kto verí vo mňa, bude žiť, aj keď umrie. A nik, kto žije a verí vo mňa, neumrie naveky. Veríš tomu?“ Povedala mu: „Áno, Pane, ja som uverila, že ty si Mesiáš, Boží Syn, ktorý mal prísť na svet.“

Predstavený gréckokatolíckych redemptoristov si svoju smrť doslova vykoledoval. Metod Dominik Trčka vystriedal počas ôsmich rokov väzby viacero väzňov. V roku 1958 ho previezli do Leopoldova. Bol umiestnený na oddelenie, ktoré väzni medzi sebou volali „Vatikán“. V prvých rokoch režimu bolo zvykom zámerne dávať na jednu celu tzv. politických väzňov spolu s kriminálnikmi. Ale keď skúsenosť ukázala, že u politických väzňov nielenže nenastáva náprava a kladný postoj k „pokrokovej ideológii komunizmu“, ale ešte aj svojimi „reakčnými postojmi“ kazia svojich spoluväzňov, reálnych zločincov, začali jedných od druhých separovať.

V leopoldovskom „Vatikáne“ v čase príchodu otca Trčku žilo 18 kňazov. Bolo to v deň Narodenia Pána. V cele číslo štyri, ktorej obyvateľom bol aj otec Metod, zišlo na um niektorému z kňazov požiadať ho, aby zaspieval vianočnú pieseň z východnej liturgie. Otec Metod dobromyseľne, len tak popod nos, zanôtil melódiu nejakej koledy. Službukonajúci dozorca oknom spozoroval hlúčik, čo sa v cele utvoril a hneď nahlásil nadriadeným „vzburu“ na kňazskom oddelení. O chvíľu sa do cely nahnulo asi päť podnapitých dozorcov. Otec Metod Dominik Trčka ako organizátor „vzbury“ bol eskortovaný do tzv. korekcie. Bolo to väzenie vo väzení. Asi len máloktorý politický väzeň nezažil tento stiesnený priestor, kde sa náprava „neprispôsobivých“ diala v betónovej klietke, v úplnej tme, naľahko oblečení a o hlade, spalo sa na holom betóne. Táto korekcia bola neznesiteľná obzvlášť v zime.

Otec Trčka ochorel hneď v prvú noc. Službukonajúci lekár, tiež väzeň, naliehal na zodpovedných, aby bol otec Metod so štyridsaťstupňovými teplotami okamžite prevezený do väzenskej nemocnice. Dozorcovia na to nedbali. Až na štvrtý deň dovolili preniesť otca Trčku do teplejšej miestnosti. Agónia jeho umierania trvala takmer tri mesiace. V deň, keď zomrel, bol už na izbe medzi svojimi. Otec Ján Blesík spomína na jeho neopúšťajúci optimizmus, ktorým ich vpredviedal do práce: „*No tak, chlapci, vstávať, pomodliť sa a šupito do práce. Ja si potom musím trochu zdriemnuť, lebo celú noc som na vás dával pozor.*“ O chvíľku naozaj zadriemal a už sa nezobudil.

V komunistickom režime bolo bežnou praxou zatvárať do väzenia kvôli akejkoľvek zámienke. O to skôr si človek mohol narobiť vážne problémy, ba i privodiť smrť pre hocikakú maličkosť priamo vo väzení. V čom vlastne spočíva hrdinstvo mučeníkov? Veď svojho nezmyselného utrpenia a smrti sa často mohli sami vystríhať. Stačilo trošku viac pozornosti, lojality, ochoty pristúpiť na hru mocnejšieho. V dialógu s tými, čo tvrdia, že medzi samovrahnami a mučeníkmi niet rozdielu, veď jedni i druhí idú dobrovoľne v ústrety istej smrti, anglický mysliteľ Chesterton dopovedá, že rozdiel medzi nimi je absolútny, lebo samovrah umiera, preto, že nemá pre čo žiť, kým mučeník umiera práve preto, kvôli čomu žije. Metod Dominik Trčka umrel pre toho, pre koho žil. Pápež Ján Pavol II. ho 4. novembra 2001 na námestí sv. Petra vo Vatikáne vyhlásil za blahoslaveného.¹⁴

*Teraz už prepust' svojho sluhu,
hviezdy mi oči vybodli,
na cestu rozprestri mi dúhu,
život sa na nej vymodlí.*

*Vychádza mi už cesta mliečna,
chodníček k tebe jediný,
a ja som slepý, jasom lieč ma,
chodník aj moje šediny.*

*V živote tvor je dvakrát biely,
na začiatku a na konci,
vtedy sa dáva rád a celý,
takí sme, Bože, lakomci.*

K: Všetci mučeníci Pánovi!

L: Proste Boha za nás!

¹⁴ Zastavenie spracované podľa: LAGOVÁ V. a kolektív, Smrť za mrežami, str. 263 – 283

13. ZASTAVENIE: JE PO VŠETKOM

K: Tvojmu Krížu klaniame sa Vládca!

L: A tvoje sväté Vzkriesenie oslavujeme!

Jn 12,19-23

Večer v ten istý prvý deň v týždni, keď boli učeníci zo strachu pred Židmi zhromaždení za zatvorenými dverami, prišiel Ježiš, stal si doprostred a povedal im: „Pokoj vám!“ Ako to povedal, ukázal im ruky a bok. Učeníci sa zaradovali, keď videli Pána. A znova im povedal: „Pokoj vám! Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás.“ Keď to povedal, dýchol na nich a hovoril im: „Prijmite Ducha Svätého. Komu odpustíte hriechy, budú mu odpustené, komu ich zadržíte, budú zadržané.“

Je po všetkom. Zločiny, nespravodlivosti z minulosti sa prelepia náplastou ako je súdna rehabilitácia. Túžba po náprave, neraz po spravodlivej odplate – pomste, čo ako pachuť zlo po sebe zanecháva a zasieva do srdc, robí utrpenie Kristovho tela ešte bolestnejším ako zloba, ktorej sa nevedeli ubrániť mučiteľia nevinných. Kto trpel v Kristovi, spoznal, že je účastný na hlbšom tajomstve, ktorému ľudská spravodlivosť nemôže zadosťučiniť. Boh im dal dar nielen na jeho utrpení, ale aj na tajomstve jeho odpustenia.

„Tak čo starý, pôjde to? Lebo ak nie, tak tu aj zdochneš.“

Takéto privítanie ho veľmi prekvapilo. Ľudia ho milovali. Za svoju láskavosť, starostlivosť a sociálne cítenie si vyslúžil prezývku „biskup zlatého srdca.“

„Kde som to, do akých rúk som sa to dostal?“, pýtal sa nový väzeň sám seba. Ako sa to všetko naraz zmenilo! Kam sa podeli časy, keď ho všade vítali ako dobrého otca, s najväčšou radosťou a úctou? Kde sú tie pekne, starostlivo pripravené preslovy, kde sú tie spontánne prejavy lásky a oduševnenia? Všetko sa pominulo... – zamyslel sa, keď ho vtom prebral zo spomienok rozkazovačný hlas vyšetrovateľa:

- Meno!?
- Peter Pavel Gojdič
- Narodený!?
- 17.7. 1888 v Ruských Pekľanoch
- Povolanie!?
- Gréckokatolícky biskup

Vyšetrovateľ píše na písacom stroji: *„Bývalý gréckokatolícky biskup.“* Toho „bývalého“ sa potom svedomito pridrižiava aj pri ďalších výpovediach. To bolo vlastne jeho vinou, že bol biskup cirkvi, ktorá podľa želania samého Stalina mala byť navždy vyčiarknutá z cirkevných dejín. Pavol Gojdič dostal ponuku v podobe raketového kariérneho postupu. Jej rázne odmietnutie rozhnevalo mocných tej doby. Mal sa stať patriarchom pravoslávnej cirkvi v Československu, čo by znamenalo zrieknuť sa jednoty so svätým otcom.

Činnosť gréckokatolíckej cirkvi bola na 18 rokov zakázaná až do politického odmäku v roku 1968. Gréckokatolíci boli jednoduchým vládnym rozhodnutím asimilovaní s pravoslávnu cirkvou. Na túto hru pristúpila len zanedbateľná časť duchovných a veriacich. Takmer všetci na čele so svojím biskupom ostali verní katolíckej Cirkvi. Biskup Gojdič sa už ale obnovenia gréckokatolíckej cirkvi nedožil. Len o chlp unikol hrdelnému trestu. Ako „vlastizradca a vaticánsky špión“ bol odsúdený na doživotie, čo znamenalo trest smrti pomalým mučením vo väzení.

Zomrel v deň svojich 72. narodenín, v desiatom roku výkonu trestu. Bol vyšetrovaný a odsúdený v rokoch, keď bol režim najtvrdší. To ho predurčilo na to, aby okúsil tie najponížujúcejšie a najbolestivejšie praktiky fyzického i psychického mučenia komunistického justičného systému. No obdobie komunistickej totality nebolo jediným, keď zažil prenasledovanie. Nemalé represálie okúsil aj v čase vojnového Slovenského štátu, keď nielenže ukrýval Židov, ale sa aj verejne stavala na ich obranu a upozorňoval predstaviteľov vlády na krivdy páchané na nich. Je veľa svedectiev, ktoré hovoria o tom, že v srdci necítil krivdu, že akosi až priveľmi ľahko odpúšťal a riskoval, keď obraňoval tých, čo jemu predtým ubližovali.

Vo väzení si ho všetci spoluväzni veľmi obľúbili. S dojatím spomínajú na udalosť, čo sa odohrala len niekoľko dní pred jeho smrťou. Raz sa viacerým spoločne podarilo navštíviť ho vo väzenskej nemocnici. Keď obstúpili posteľ, na ktorej ležal umierajúci, jeden z nich mu hovorí: *„Pavličku! Ty chceš zomrieť, ale my chceme žiť. A preto musíš nám povedať, kto ti ublížil. Raz keď bude po všetkom, my tých darebákov ešte poženieme na zodpovednosť aj za teba.“* A čo na to starec – mučeník? S nesmiernou láskavosťou, s vnútornou slobodou a s úsmevom odpovedal: *„Chlapci, mne nikto v živote neublížil.“*

Štvrtého novembra 2001 bol v Ríme Pavol Peter Gojdič vyhlásený pápežom Jánom Pavlom II. za blahoslaveného.¹⁵

¹⁵ Zastavenie spracované podľa: POTÁŠ M., Dar lásky. Spomienky na biskupa Pavla Gojdiča, OSBM.

*Ako ťa, Bože, zvelebujem,
sám to vieš lepšie ako ja,
z osnovy tvojej svoju snujem,
nech zjasnie slávou pokoja.*

*Ty moje Slnko, presviet' si ma,
tvoja je jar, tvoj je môj deň,
raz navždy zmizla noc i zima,
veď svetlo svetiel nemá tieň.*

*Okolo teba smädno krúžim
ja, mesiac Panny – Planéty,
do mora tvojho jasu vhrúžim
svoj život, v ňom nech vzplanie ti.*

*Vrátim sa ako z lúky včela,
čo zlietala tvoj krásny svet,
bzučiaca, opojená, biela,
na nôžkach zlato, v srdci med.*

K: Všetci mučeníci Pánovi!

L: Proste Boha za nás!

14. ZASTAVENIE: LÁSKA SKALOU PRIVALENÁ

K: Tvojmu Krížu klaniame sa Vládca!

L: A tvoje sväté Vzkriesenie oslavujeme!

Jn 13,12-17.31-32

Keď im umyl nohy a obliekol si odev, znova si sadol k stolu a povedal im: „Chápete, čo som vám urobil? Vy ma oslovujete. „Učiteľ« a: „Pane« a dobre hovoríte, lebo to som. Keď som teda ja, Pán a Učiteľ, umyl nohy vám, aj vy si máte jeden druhému nohy umývať. Dal som vám príklad, aby ste aj vy robili, ako som ja urobil vám. Veru, veru, hovorím vám: Sluha nie je väčší ako jeho pán, ani posol nie je väčší ako ten, kto ho poslal. Keď to viete, ste blahoslavení, ak podľa toho aj konáte. „Teraz je Syn človeka oslávený a v ňom je oslávený Boh. A keď je Boh oslávený v ňom, aj Boh jeho v sebe oslávi, a čoskoro ho oslávi.“

Politický väzeň, umelec a autor známych obrazov, Ladislav Záborský si spomína na pobyt za mrežami: „ V roku 1953 ma zatkli komunisti a odsúdili vraj za ‚vlastizradu‘. Bol som takmer polroka vo vyšetrovacej väzbe na ‚samotke‘. Nebol som však sám, bol tam so mnou aj Boh. A inšpiroval ma – k básňam. No nemal som ani pero, ani papier. Preto keď mi ráno ‚požičali‘ mydlo, namydľil som spodné dno cínového lavóra a z ‚požičaného‘ hrebeňa si vylomil zúbok. Ním som potom písal na namydlené dno. Proti oknu sa mi písmo lesklo a do večera som sa báseň naučil naspamäť. Tridsať básní som si denne opakoval štyri roky, napísať som ich mohol až po návrate domov. Sú pre mňa dôkazom dobroty, lásky a pomoci Najvyššieho, zážitkom radosti z Boha. Stále mi pripomínajú na aké duchovné výšky ma Duch Svätý vyviedol v tej samote, keď som nemohol bez veľkej bolesti myslieť na minulosť ani na budúcnosť, mohol som myslieť len na Boha, na nebo a to mi dávalo optimizmus v ťažkých chvíľach.“

Ako to bolo u neho s odpustením? Odpovedá: „Ja som im všetko odpustil. A to väzenie bolo pre mňa veľmi potrebné, bol to veľký dar. Samozrejme, že bola to hrozná nespravodlivosť a tvrdosť, ale Kristov kríž tiež nebol ľahký... My sme na tomto svete na to, aby sme oslavovali Božie milosrdenstvo.“

Boh je plný paradoxov. Slnko i dážď dáva aj nehodným. Boh je krása, dokonalosť. Umenie, ktoré hľadá krásu a pravdu, je príchuťou večnosti. Obyčajné záhradky pred domami mi hovoria, že ľudia hľadajú nebo. Staváním domu túžime v skutočnosti po večnom domove... Boh sa celkom vydal ľuďom do rúk... Môžu ho ako bezmocného nosiť na rukách, môžu ho uložiť do hrobu a dať strážiť, aby už odtiaľ nikdy nevyšiel. Ale toho, kto je Život, nemožno uväzniť natrvalo. Vyjde aj spod skaly.“¹⁶

Les a v ňom strom poranený,
z rán mu slzí živica,
to sa v plači hora mení
– výška z hĺbky živí sa.

Príval ducha obláme mi
planič ako víchrica.
Po plameni odpramení
hĺbka k výškam ziskriť sa.

K: Všetci mučeníci Pánovi!

L: Proste Boha za nás!

Modlime sa!¹⁷

**Ďakujeme Ti Svätý Otče za mučeníkov,
lebo podľa Kristovho príkladu oslávil tvoje meno,
keď položili život za vieru.**

**Ved' Tvoja sila sa prejavuje v slabých ľuďoch,
keď ich v krehkosti posilňuješ
a dodávaš im odvahy k mučenictvu
skrze nášho Pána Ježiša Krista. Amen!**

K: Všetci mučeníci Pánovi!

L: Proste Boha za nás!

+ V mene Otca i Syna, i Ducha Svätého. Amen!

¹⁶ Zastavenie spracované podľa: DOBIÁŠ R., in: Naše svedectvo 2017/1; <http://www.upn.gov.sk>; <http://mojpribeh.sk>

¹⁷ Porov.: Rímsky misál, prefácia o mučeníkoch

Nihil obstat: ThLic. Ing. Pavol Grach, PhD.
Imprimatur: Jozef Ižold SDB, provinciál

Autor: Ján Maturkanič SDB
Grafická úprava: Miriam Vyšňovská
Jazyková korektúra: Mária Nagyová FMA

Vydané v roku 2017
Saleziáni don Bosca - Slovenská provincia, Miletičova 7, 82108 Bratislava

Toto dielo je licencované pod licenciou
Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.
Text licencie možno nájsť na <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>